

Göçmen Ekonomisi: Hollanda Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Yazar

Doç. Dr. Ömer Tarık GENÇOSMANOĞLU

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7496-18-6

Kitap Adı

Göçmen Ekonomisi: Hollanda Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Yazar

Ömer Tarık GENÇOSMANOĞLU

ORCID iD: 0000-0003-3979-6387

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

BUS068000

DOI

10.37609/akya.853

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

KİTABIN AMACI

Uluslararası göçmenler bir yandan göç ettikleri ülkeleri ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yönlerden etkilerken, diğer yandan kendileri ve sonraki nesilleri yaşadıkları ülkelerdeki koşulların etkisi altında kalmaktadır. Entegrasyon olarak nitelendirilen bu etkiler göç alan ülkeler tarafından giderek daha fazla önemsenmekte ve düzenli olarak izlenmektedir. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletlere bağlı Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration veya IOM)’a göre göçmenlerin uyumu hakkında küresel boyutta sağlıklı bilgi, çalışma ve değerlendirmelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çalışmada, göçmenlerin yıllar ve kuşaklar itibarıyla ekonomi alanında sağladığı uyum düzeyi Hollanda özelinde karşılaştırmalı bir biçimde ele alınmıştır. Kitapta Hollanda’ya gelen göçmenlerin işgücü olarak emek piyasasındaki, girişimci ve işveren olarak iş dünyasındaki ve ticaret erbabı olarak da dış ticaretteki yerleri tanımlayıcı istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde ana göçmen grupları hem birbirleriyle hem de Hollandalılarla ayrı ayrı karşılaştırılmıştır. Bu bakımdan, çalışmanın göçmenlerin Hollanda ekonomisindeki rolü konusunda hazırlanan nadir eserlerden birisi olduğuna inanıyorum. Kitap, 2017–2021 yılları arasında araştırmacı olarak Erasmus Üniversitesinde (Hollanda) “uluslararası ticaret ve göç arasındaki ilişki” hakkında yaptığım araştırmalarda derlenen detaylı verilere dayanmaktadır.

NEDEN HOLLANDA?

Hollanda coğrafi olarak küçük bir ülke olmakla beraber gayri safi yurt içi hâsıla ve dış ticaret hacmi bakımından dünyada önde gelen ülkeler arasındadır. Ayrıca ülke büyük bir göçmen nüfusa sahiptir. Günümüzde yaklaşık dört milyon göçmenin yaşadığı ülkede her dört kişiden neredeyse birisi göçmendir. Köken olarak da dünyanın pek çok ülkesinden göçmen barındıran Hollanda’da göçmenlere yönelik kapsamlı verilerin bulunması, göçmenlerin Hollanda ekonomisindeki yerine ilişkin karşılaştırmalı analizler yapılmasına imkân sağlamaktadır.

Hollanda, Türk göçmenler için ayrı bir önem taşımaktadır. Yurt dışında Türklerin en kalabalık olduğu ülke belki Hollanda değildir; ancak ülke nüfusuna göre

Türklerin en yoğun yaşadığı yerlerin başında gelmektedir. Türkiye ile Hollanda arasındaki göç ilişkileri çok eski tarihlere dayanmakla birlikte, resmi kurumların, sivil toplum kuruluşlarının ve daha da önemlisi Hollandalı Türklerin elinde sağlıklı ve referans alınabilecek sağlıklı, kapsamlı ve derli toplu veriler bulunmamaktadır. Bu kitabın, böyle bir eksikliğin giderilmesine ayrıca büyük katkı sağlayacağı umuyorum.

HEDEF KİTLESİ

Kitap birçok kesime ve alana hitap etmektedir. Hollanda'daki göçmen gruplarının özelliklerini, bunların grup-İçi ve gruplar arası ekonomik ilişkilerini daha iyi anlamak isteyen ekonomistler, siyaset bilimcileri, sosyologlar ve karar alıcılar için bilhassa önemli bir kaynak olabileceğini düşünüyorum.

Göç araştırmalarına yönelik artan bir ilginin varlığı tartışılmazdır. Nitekim Uluslararası Göç Örgütü'nün hazırladığı son "Dünya Göç Raporu" uzun bir süreden bu yana göç araştırmalarına yönelik çalışmaların artış eğilimine dikkat çekmiştir. Rapor ayrıca, hükümetlerarası kuruluşların göç meseleleri hakkında çok sayıda küresel rapora temel teşkil eden kapsamlı faaliyetlerine atıf yapmıştır. Bu itibarla, ayrıntılı verilerle desteklenen çıkarımlar sunan bu çalışmanın gerek akademi camiası, gerek ulusal ve hükümetlerarası kuruluşlar tarafından yürütölen çalışmalara da mütevazı katkılarda bulunmasını bekliyorum.

Bunlara ilave olarak, kitabın Hollanda'daki göçmen gruplarının gelişimi hakkında çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının ve bizzat göçmenlerin de ilgisini çekeceği tahmin ediyorum. Ülkeye geldikten sonra geçirdikleri sosyo-ekonomik değişimleri irdeleyen kısımları özellikle göçmen topluluklar merakla okuyacaklardır.

ÇALIŞMANIN PLANI

Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Kitapta öncelikle göç ve göçmenlerle ilgili temel kavramlar üzerinde durulmakta, ayrıca dünyada ve Hollanda'da göçmen hareketlerinin genel görünümü ele alınmaktadır.

İkinci bölümde Hollanda'da yaşayan göçmen gruplarının ulusal işgücü piyasasına katılımı birçok yönden değerlendirilmektedir. Örneğin, toplam işgücünün Hollandalı ve göçmen grupları itibariyle dağılımının yanı sıra bu grupların ortalama saatlik ücretleri ve çalışma süreleri arasındaki farklılıklara değinilmektedir.

Göçmen çalışanların eğitim seviyesi, yaşları, çalıştıkları sektörler ve işyerindeki pozisyonları nesillere ve cinsiyete göre ayrı ayrı ele alınmaktadır. Ayrıca, göçmen işgücünün ülke genelinde iller ve belediyelere göre dağılımına bakılmaktadır.

Üçüncü bölüm, Hollanda'da kendi işini kuran göçmen girişimcilerle ilgilidir. Hollandalı ve göçmen girişimcilerin illere ve belediyelere göre sayıları, elde ettikleri kazançları/ciroları, istihdamları ve sektör tercihleri bir arada sunulmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin girişimcilik düzeyindeki gelişmeler kuşaklar ve cinsiyet itibarıyla ele alınmaktadır.

Dördüncü bölüm, Hollandalılar ve göçmenler tarafından yönetilen firmalara ilişkin geniş ve detaylı bilgiler vermektedir. Bu bölümde göçmen gruplarının kendi aralarında ya da Hollandalılarla kurduğu ortaklıklar hakkında ayrıntılar yer almaktadır. Bu analizde firmaların ciroları, çalışan sayısı, işletme büyüklüğü ve ülkenin idari bölgelerine göre dağılımları ele alınmaktadır. Hollandalı ve göçmen grupları itibarıyla işletilen firmalardaki işgücünün etnik kökenlerine göre dağılımları işveren-işçi ilişkisinde göçmenler açısından ilginç sonuçlara işaret etmektedir.

Beşinci bölüm göçmenler tarafından işletilen firmaların dış ticaret faaliyetlerine ayrılmıştır. İhracat ve ithalat yapan firmaların sayılarına ek olarak bunların dış ticaret hacimleri, ciroları ve istihdamı hakkındaki verilere yer verilmektedir. Göçmenlerin orijin ülkeleriyle dış ticaret bağlantısı olup olmadığına ışık tutan veriler de ayrıca sunulmuştur.

Son bölümde, önceki bölümlerde yapılan tespitler topluca değerlendirilerek göçmenlerin Hollanda ekonomisindeki rolü hakkında ortaya çıkan önemli sonuçlar özetlenmektedir.

YAZAR HAKKINDA

Ömer Tarık Gençosmanoğlu Üniversitelerarası Kurul Başkanlığında Doçent olup, aynı zamanda T.C. Ticaret Bakanlığı Ticaret Araştırmaları ve Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğünde kıdemli uzman olarak çalışmaktadır. Bundan önce kamuda istatistiksel araştırma, uluslararası proje yönetimi, ticaret politikası analizi, Dünya Ticaret Örgütü ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konularında değişik pozisyonlarda görev yapmıştır.

Dünya Ticaret Örgütü Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliğinde 2006 ve 2009 yılları arasında Ticaret Müşaviri olarak çalışan yazar, sorumlu olduğu birçok DTÖ Komitesi'nin yanı sıra Doha Çoktarafı Ticaret Müzakerelerinde farklı başlıklar

altında müzakereler yürütmüştür. 2017 yılında Türkiye'nin Hollanda Ticaret Ataşesi olarak görevlendirilmiş ve bu görevini 2021 yılına kadar sürdürmüştür.

Doçent Gençosmanoğlu Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekonomi bölümü 1993 mezunu olup, ekonomi dalında Illinois Üniversitesinden (Urbana–Champaign, ABD, 2002) ve Ankara Üniversitesinden (2010) birer yüksek lisans derecesi almış; doktorasını ise Hacettepe Üniversitesi Ekonomi Bölümünde yapmıştır (2014). Uluslararası ticaret, Türkiye–Avrupa Birliği ilişkileri ve gümrük konularında lisans ve yüksek lisans dersleri vermektedir.

KİTAP HAKKINDA

Kitap yaklaşık üç yıllık bir çalışmanın ürünü olup büyük ölçüde Hollanda'da hazırlanmıştır. Hazırlık sürecinde en çok verilerin derlenmesi sırasında zorlanılmıştır. Hollanda İstatistik Bürosu (CBS)'nin binlerce satırdan oluşan nüfus, işgücü, dış ticaret ve vergiye ilişkin mikro düzeydeki veriler göçmen istatistikleriyle birleştirilerek milyonlarca satırdan oluşan veri setlerine dönüştürülmüştür. Böylesine büyük veri setlerinden doğru hesaplamalara ve çıkarımlara ulaşılabilmesi için titiz incelemeler yapılması ve verilerin her aşamada teyid edilmesi gerekmiştir. Ayrıca, CBS tarafından hazırlanan mikro veri hizmetlerine ilişkin Flemencek olan teknik belgelerin çoğunluğunun tercüme edilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Hollandada CBS'in mikro veri hizmetlerine sadece araştırmacılara, veri gizliliğine ilişkin çok sıkı kurallar çerçevesinde, üniversiteler gibi akredite edilmiş kurumlar bünyesinde erişim izni verilmektedir. Bu çalışma da Erasmus Üniversitesinde projelendirilerek CBS'in mikro veri ortamında günler süren mesainin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bildiğim kadarıyla böyle bir çalışma Türklerin önemli bir göçmen grubu olduğu Avrupa ülkelerinde ilk kez yapılmıştır. Kaldı ki diğer göçmen gruplarına dair benzer bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Bir çok yerde belirli göçmen gruplarını spesifik konularda ya da zaman dilimlerinde inceleyen kısmi çalışmalar veya raporlar bulunmakla birlikte, mikro verilere dayanan bu kadar kapsayıcı karşılaştırmalı bir analiz henüz yoktur. Nitekim literatüre çok az atıf yapan bu çalışma birinci el bir çalışma olarak kabul edilmelidir.

Göçmenlere yönelik veriler sözel olarak ve grafiklerle sunulmakla beraber, gerektiğinde kullanılabilmesi amacıyla önemli olan veri setleri kitabın sonuna eklenmiştir. İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere, akademik standartlara uygun hazırlanmaya gayret edilen çalışmada sadece olgu (fact) analiziyle sınırlı kalınmasına özen gösterilmiştir.

Kitabın orijinali İngilizce olarak hazırlanmış, ancak hem İngilizce hem Türkçe yayınlanmasının daha yararlı olacağı düşünülmüştür. İngilizce orijinaline birebir sadık kalınan Türkçe versiyonu Hollandalı Türklerin ve göçmenlerle ilgili araştırma yapan çevrelerin kolay erişimine yöneliktir. Kitabın verileri ve sonuçları sosyolojik, kültürel ve politik sahalarda kullanılabilir nitelikte olmakla birlikte, bu çalışmadaki analizler ekonomi ve ticaret boyutuyla sınırlı tutulmuştur.

Bu çalışmadaki sonuçlar Hollanda İstatistik Bürosu (CBS)'nin kamuoyuna açık olmayan mikro verilerini kullanarak yaptığım hesaplamalarına dayanmaktadır¹. Burada sunulan sonuçlar ve görüşler Türk veya Hollandalı makamların görüşlerini yansıtmamaktadır. Böyle detaylı bir çalışmanın muhtemel hataları şahsıma aittir.

¹ The results in this paper are based on calculations by the author using non-public microdata from Statistics Netherlands.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Dünyada ve Hollanda'da Göçmenler.....1

1. Uluslararası Göç ve Göçmen Tanımı.....	1
1.1. Uluslararası Göçün Özellikleri.....	1
1.2. Göç Koridorları.....	3
2. Hollanda ve Göçmenler.....	5
2.1. Göçmenlerin Kökeni.....	9
2.2. Göçmen Grupları.....	10
2.3. Birinci ve İkinci Kuşak Göçmenler.....	13
2.4. Göçmenlerin Yaşı.....	14
2.5. Göçmenlerin Cinsiyeti.....	16
2.6. Göçün Nedenleri.....	17
2.7. Göçmen Politikası.....	19

2. BÖLÜM

İşgücü Piyasası.....23

1.1. Genel Görünüm.....	23
1.2. Kuşaklara Göre Dağılım.....	25
1.3. Cinsiyete Göre Dağılım.....	26
1.4. Göçmen Gruplarının Yaşı.....	27
2. Ücret Gelir Dağılımı.....	29
2.1. Kuşaklar İtibariyle Gelir Dağılımı.....	32
2.2. Ücret Geliri ve Çalışma Süreleri.....	34
2.3. Eğitim ve Ücret İlişkisi.....	39
3. İşyeri Kadrosu.....	43
4. İşgücünün Sektör Tercihleri.....	48
5. İşgücünün Ülke Geneline Dağılımı.....	52
5.1. Vilayetlere Göre Dağılım.....	52
5.2. İşgücünün Vilayet Tercihleri.....	55
5.3. Belediyelere Göre Dağılım.....	57
6. Hollandalı Türkler.....	61
6.1. Eğitim Düzeyi ve Alanları.....	61
6.2. Meslek Seçimi.....	64
6.3. Sektör Tercihleri.....	65

3. BÖLÜM

Girişimciler.....	69
1. Hollandalı ve Göçmen Girişimciler	69
1.1. Sektörel Dağılım	72
1.2. Sektör Tercihleri	75
1.3. Girişimci Kuşaklar ve Cinsiyet	78
2. İstihdam.....	81
3. Cirolar	83
3.1. Ciro Sınıfları.....	89
4. Girişimcilerin Hollanda Genelinde Dağılımı	91
4.1. Vilayetlerdeki Dağılım	91
4.2. Vilayet Tercihleri	97
4.3. Belediye Tercihleri.....	102
5. Hollandalı Türk Girişimciler	106

4. BÖLÜM

İşverenler	113
1. Yönetici-Ortak Varsayımı.....	113
2. Hollandalı ve Göçmen İşverenler.....	114
2.1. İşveren Sayıları.....	114
2.2. Sektörel Dağılım	117
2.3. Sektör Tercihleri	122
2.4. Kuşaklar ve Cinsiyet.....	126
3. İstihdam.....	128
3.1. Sektörlere Göre İstihdam	128
3.2. İstihdam Matrisi	135
4. Yıllık Hâsıla	138
4.1. Net Cirolar.....	138
4.2. Gelir Dağılımı.....	143
5. Firma Özellikleri	146
5.1. Firma Büyüklüğü.....	146
5.2. Firma Türleri.....	149
6. İşverenlerin Ülke Genelinde Dağılımı.....	150
6.1. Vilayetlerdeki Dağılım	150
6.2. Vilayet Tercihleri	154
6.3. Belediye İçinde Dağılım	158
6.4. Belediye Tercihleri.....	160
7. Hollandalı Türk İşverenler	163
7.1. Dernek Faaliyetleri.....	166

5. BÖLÜM

Dış Ticaret	169
1. İşverenler	169
1.1. Dış Ticaret Firmaları.....	169
1.2. Dış Ticaret	171
1.3. İşgücü.....	174
1.4. Ciro	176
1.5. Dış Ticaret ve Göç İlişkisi	177
2. Girişimciler	181
2.1. Dış Ticaret Hacmi	181
2.2. Dış Ticaretin Yapısı	182
2.3. Dış Ticaret ve Göç İlişkisi	185
3. Hollandalı Türkler.....	186
Sonuç ve Değerlendirme	189
Ek Tablolar.....	198
Kaynaklar	375

KAYNAKLAR

- CBS. (2018, November 23). Documentatie Hoogst behaald en hoogst gevolgd opleidingsniveau en opleidingsrichting van de bevolking in Nederland (HOOGSTEOPLTAB).
- CBS. (2018, March 30). Documentatie Koppeltabel RINPERSOON met BEID voor zelfstandigen (KOPPELTABELZELFSTANDIGEN).
- CBS. (2018, December 3). Documentatie Migratiemotieven van immigranten met een buitenlandse nationaliteit (VRLMIGMOTBUS).
- CBS. (2018, February 19). Documentatierapport Aangifte Omzetbelasting (BTW).
- CBS. (2018, November 7). Documentatierapport Internationale Handel in Goederen (IHG).
- CBS. (2019, June 21). *Documentatie Banen en lonen op basis van de Polisadministratie (SPOLISBUS)*. Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/onzediensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen/microdatabestanden/spolisbus-banen-en-lonen-volgens-polisadministratie>
- CBS. (2019, April 25). Documentatie Persoonskenmerken van alle in de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) ingeschreven personen, gecoördineerd (GBAPERSOONTAB).
- CBS. (2019, April 1). Documentatierapport Algemeen Bedrijven Register (ABR) 2018V1.
- de Jong, J. (2011). The Dutch Golden Age and Globalization: History and Heritage, Legacies and Contestations. *Macalester International*, 27(Article 7). Retrieved from <http://digitalcommons.macalester.edu/macintl/vol27/iss1/7>
- De Regt, S., Van Duin, D., & Stoeldraijer, L. (2021, 6 2). *Population Forecast 2020–2070: Immigration Assumptions*. Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/bevolkingsprognose-2020-2070-veronderstellingen-over-immigratie>
- IOM. (2019). Glossary on Migration. Geneva: International Organization for Migration. Retrieved 5 25, 2021, from <https://www.iom.int/>: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
- IOM. (2019, 11 5). World Migration Report 2020. Geneva, Switzerland: International Organization for Migration. Retrieved 5 27, 2021, from <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020>
- Statistics Netherlands. (2012). Baby boomers In the Netherlands: What the Statistics Say. The Hague/Heerlen, The Netherlands. Retrieved August 16, 2021, from <https://www.cbs.nl/en-gb/publication/2012/17/baby-boomers-in-the-netherlands>
- Statistics Netherlands. (2016). Annual Report on Integration 2016. The Hague: Statistics Netherlands. Retrieved from <https://www.cbs.nl/en-gb/publication/2016/47/annual-report-on-integration-2016>
- Van Amersfoort, H., & Penninx, R. (1994). Regulating Migration in Europe: The Dutch Experience, 1960–92. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 534, 133–146. Retrieved from www.jstor.org/stable/1048504. Accessed 2 Sept. 2021
- Van Niekerk, M. (2004). Afro-Caribbeans and Indo-Caribbeans in the Netherlands: Premigratory Legacies and Social Mobility. *The International Migration Review*, 38(1), 158–183. Retrieved from www.jstor.org/stable/27645361
- Van Ours, J. C., & Veenman, J. (2005). The Netherlands: Old Emigrants–Young Immigrant Country. In K. F. Zimmermann, *European Migration: What Do We Know?* (pp. 173–196). OUP Oxford. Retrieved from https://books.google.com.tr/books?id=ZH7FLD7zfDkC&dq=indonesian+immigrants+netherlands&lr=&hl=tr&source=gbs_navlinks_s
- Vanneste, A. (2014). The Belgian–Dutch border during the First World War: a second Belgian front? In *The Low Countries: arts and society in Flanders and the Netherlands/Stichting Ons Erfdeel [Rekkem]–Rekkem* (Vols. 1993–2018, pp. 74–83).
- Werner, H. (1994). Regional Economic Integration and Migration: The European Case. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 534, 147–164. Retrieved from www.jstor.org/stable/1048505